

Брајислав Милановић

НЕСПУТАНО ДИСАЊЕ

Није ми било лако да издвојим десетак песама из онога што сам до сада написао. Али, био је то за мене и изазов.

Наумио сам, још давно, да из својих књига издвојим један тематски круг коме сам се за свих двадесет седам година, колико објављујем књиге, враћао и да од њега сачиним посебну књигу. *Повеља* ми даје прилику да започнем тај посао.

Прве песме са тематиком *џрогоњеног џесника* као *џрогоњеног ума* написао сам још као двадесеттворогодишњак у соби студентског дома „Мика Митровић” и објавио их, потом, у књизи *Јелен у џрозору*.

У то време, седамдесетих година, песници су се отимали свакој појави у књижевној свакодневици која би могла имати предзнак групе, покрета или опште књижевне моде, у којима се најчешће појављује средњаштво. Ту, поред талената, своје место налазе и медиокритети. Била је то тежња ка индивидуалности, готово апсолутној посебности. Свако је тражио свој израз и свој пут. Нешто је ипак, ако се под *нарашћајем* подразумевају песници рођени у распону од десет година (у овом случају 1940—1950), читавом нараштају било својствено: неприкосновен отпор насиљу колективног над појединачним, гушењу индивидуалности у име групе, друштва, норми... Неки књижевни критичари су ту појаву у актуелном књижевном тренутку назвали „критичком поезијом”. Чини ми се да је тај појам у књижевнокритичарску праксу увео Предраг Палавестра. И сада сматрам да је тај термин, као сви термини те врсте, погрешан. Није то била критика ничег одређеног. Било је то непристајање на све.

После „социјалистичког естетизма”, (термин Свете Лукића) млађи песници су израђали из метапоетичких тема, из песама о песмама, из хер-

метизма, где се поезија гушила, и почели су да се отварају према конкретним темама свакодневице. А свакодневица је била препуна суптилног политичког насиља, понекад и отвореног, лажних вредности, суфемизама, лицемерја, потрошачке грознице... Те теме, идеалне за песничка и филозофска промишљања, постојале су и постоје у свим временима, на свим местима још од како је Сократ попио кукуту. Нараштаји из седамдесетих негирали су свет у коме су се затекли и громогласно тражили начина да се испоље. Све су осећали као притисак, спутавање, прогон... Било је то време рока, перформанса, концептуализма, индивидуализма. У Југославији, САД, Француској, Пољској, Грчкој, Румунији, Мађарској...

И ето, зато сам изабрао баш ове песме из књига које сам досад објавио. Јер, облици притиска нормативне свести на креативну, која настоји да се ослободи, да има *чисти* простор пред собом, постоје у свим временима. Само се облици тог притиска мењају, све остаје исто.

Данас, када се све променило, није се променило ништа. Опет постоји неко ко у име књижевности, у име важеће естетике своје мишљење жели да наметне другима.

А поезији је потребан ваздух. Неспутано дисање.

МАЛА СОБА — САН

Подижеш зид пред туђим лицем
када ти ноћу нахрупи у сан
испитујући тело кривим ноктом.
То је твој забран, топли угао
у коме си сам,

камен по камен дозидао свет.
Светлим ваздухом испунио собу.
Напољу пределе повезује страх — конач
што ће пући када преко прага
храбро спустиш ногу.

ЗАПИСИ О ПРОГОНИТЕЉИМА

I

Кроз тајна врата спуштају рила
у живац света — ово је превара!
На тихим путевима затежу жицу
и гори кожа, горе темена, крхки
лук нерава.

Стављају опет гвожђа на узглавља,
осмехују се разјапив раље.
само их у сну надраста светилка
— спокојна звезда, и бујају поново
сунчане маље.

Уклањају стабла са трбуха земље

незвани гости, сипљиви гласови
сручени у слух. Они у тишини
сурвавају стуб и постаљају свет
на страшној основи.

IV

Улазе опори у топлину ума,
затварају осунчана врата речи.
Пристигли су знанци, дошле су грознице,
и мора се рећи: могући грч је близу
и троглав речни.

Ушли су под чела горки и окати,
провалили смишљено кроз прозоре свести,
престројили редове, дрвеће, лагуме.
треба почети, просветлити нарушена стања,
нестварне болести.

Ушли су под чела и надвисили светлост,
у којој су из нас извирали звуци.
Ко да их задржи? У сну су свачијем
разапели мрежу, страшни стражари,
невидљиви вуци.

ДЕТЛИЋ

Чучи високо у углу
И сићушним оком осветљава собу.
Под крилом скрива кљун
што куцкао је по туђим лобањама
(невидљивим ухом слушао: слушао).

Премештам душу у вазу
у чашу: из чаше у полицу: свуноћ
оживљавам ствари да не заспим:
да се у дуб не претворим.

Шапћем:
здрави пријатељу: добра птицо:
ево ти огрлица од мојих мртвих зуба:
за перје нове шаре: женка за самоћу:
Не пиљи: утрни зрак: заборави.

Он шири зеницу: расте кљун под крилом:
око главе савија се одјек:
не лудуј: готово је. Готово.

БОЛНИЦА

Само кад могу да устанем
изговарам реч по реч: зло је:
неко лежи у мени као у постељи:
извирује кроз моје зенице: пије моје пилуле.

На столу крај кревета сахну звезде
реченице спеване у лажним песмама
около мене бели ђаволи чувају моју душу
под стакленим звоном: везују електроде.

Тело се не опиरे лековитим говорима.
Осмех не мрзне више на светлим окнима:
никуд не одлазим.
Само кад се придигнем на лактове

питама: где си. Са свих фотографија:
са крхке лобање — бришцу моје лице:
нећеш ме препознати у бољем веку
сасвим спасеног: несталог сасвим.

ЦРНИ ТРОЈАН

Црни тројан седи у столици, телефонира,
телефонира: зове неверне душе,
прозива воду, ваздух земљу,
топле пулсеве звезда.

Већ читаву вечност љуби у чело
играче на жици лукавим пољупцем,
испитује боју крви, оспе, кости,
и три пута уквива глас у теме
да нико не устане.

Видим: стрепи, не спава:
оловком, телефоном — уређује свет:
нежним ми речима зачепљује слух,
очинском руком покрива очи.

Чека ме у лифту — стара сенка,
хвата на раскршћу: могао бих кренути
невидљивом улицом, закључати се
у незнан соби, могао бих — сам.

Куда бих то с хумусом у срцу,
куд би мој хлором сасвим очишћен стих?
Како би из његовог ждрела
тело непослушног у Ведру Земљу:
Лови ме, ломи, хиљаду година.

Још седи у соби на мојој кожи,
а напољу гејзир, липе, јун:
свет се помера пред светлом кнутом,
он рожнатим оком посматра,
кроз микроскоп од страха
вирус радости, бацил сна.

Сиши по њему сократска кукута:
и трећи му језик труне,
и шеста се рука суши на врелом
бројчанику — ја се не одзивам.
Негде далеко, у свим стварима,
Мој усамљен разум трепери, трепери.

ВЕЛИКИ БРАТ

Могло је ту да буде нешто друго:
могло је да израсте дрво и широким замахом
обухвати свет.
Ту лежи сад, згрчен, мој груби брат
и за једину меру
узима меру сна.

Мере његово чело од леда,
из очију ваде страшне слике:
последњу птицу, змију муњу, порука прах
— мој брат: прашина, планина, река,
смеша се
и за једину меру
узима меру сна.

Подмазују омче, ослушкују му дах,
као велики знак уносе његову главу
у карте немих предела. Пуштају псе.
Он ћути: гледа их мирно
док спуштају прсте у његов топли ум
и за једину меру
узима меру сна.

И док се са стреха руше суве речи,
на трговима, у парковима, на стаблима,
његове се отварају очи
и за једину меру
узимају меру сна.

УВЕК ИМА ЈЕДАН КОЈИ ВИЧЕ

Увек има један који виче изнад вода
и изнад градова: усправан, белокоос,
и корача с гвожђем око главе,

с кречом усред срца.

Слушај како гласом обара потпорње
и падају у гар маске, тону куће, роде, прђе...
Гласом са дна шпиље омамљује душе
и води их тамо

онај који с миром пуни топле рупе
материце — земље.
Каже: ветар звижди из ваших очију.
Каже: голе псеће главе,
љубите се с бакарним пчелама,
грлите се с леденом драганом.

Док куцају телекси вести из трулежи,
извештај из крви, слова из нигдине,
на коношцу суши наше коже
онај који виче.

Од његовог лавежа
крупња Црна Звезда и вуче нас увис.
Моје срце штекће негде изван мене:
не отимај се. Ћути. Не будали.

ЂОРДАНОВА КРУШКА

Волим да испитујем трагове
Ђорданових зуба на дрвеној крушци
са Campo dei Fiori.

Још читам какве је уписивала речи
његова смрт у њено чврсто ткиво,
какве нежности, какав дар, какве псовке
мудрима док су му спасавали душу.

И не знам да ли су дубље гризли
огањ или пркос, патња или бес,
и не знам да ли је то говорио
Ђаво или Бог.

А шта ако је мумлао: опростите
свети оци, помилујте,
све је то била грешка, заблуда, лаж...
Шта ћемо онда нас двојица?

СЛЕПИ ПЕСНИК

Прошле су војске и харачлије
прошле су битанге и арамије,
пројали су витезови између праха и ничега
а ја их нисам видео.

Одлутала је нејач у магле и мочваре
главама су, ноћу засули бунаре,
ушла је пошаст кроз талпе и зидове
а ја то нисам видео.

Одвели су нам жене на лудим коњима
поразбијали су бурад у подрумима,
засели су нишчи под нашим прозорима,
а ја то нисам видео.

На топлој земљи остале су мрље
кроз које разум силази у таму,
огњена су се врата отворила под звездама
а ја то нисам видео.

Онда је дошао шум великих крила,
обујмио ми скамењено лице и сад моје песме
место мене посматрају свет.

БАЛКАНСКИ ПЕВАЧ

Неки мали амбис чучи на моме рамену,
одмах покрај ува, и гони ме да певам:
тако ће се млеко усирити и понеће жито,
реке ће поново почети да теку.
Тако ће се зауставити војске, жене
ће занети, населиће се поново градови
и сапета ће мудрост изнова питати
за оне што су померили умом,
оставили згаришта покрај сваке стазе.
Певај, шапуће мајушни анђео, вратиће се
снага у суве удове, дићи ће се
болни из сваке постеље, певај
јер ако престанеш у све ће опет
залећи тамнина и свуда ће цветати кукута,
певај док ти грло не натекне,
док се саће небеско не испуни гласом,
певај док се не распрсне жила.

ДУБОКО ИСПОД СВЕТЛОСТИ

Није то врх ножа:
оптрица светлости сишла је у мене
да истражи скривене пределе,
закутке у којима се опет рађају гласови стараца
нестали на смрзлим путевима,
расути у вејавицама закаснелих снегова.

Сад пригушени пребивају у мојим жлездама
што набрекну, каткад, од сокова

у којима се мешају кукута и вино,
прастари бадеми
и мед из сатова небеских.

Ова ми светлост расеца гукe:
излива се у шупљине између закона и неизрецивог
непознат шум,
издвајају се слова,
поскакују вокали,
згушњавају се речи

и хује преко мога осушеног тела,
преко свачије хрне бауљају заповести:
разместите се по свету,
враћамо се да саставимо круг,
разместите се.

ВРЕМЕ МЕТАФИЗИКЕ

Када су наизглед избледеле ружичасте стопе
на мојим раскршћима, кад су нестали знакови
на подлози од крви и кад су се распрсле
испражњене, исисане, осушене речи као што пуцају
јалове чауре у јесен, на сунцу — рекао сам:
време је за метафизику.

Време је да вирнем с оне стране ваздуха,
с друге стране заустављених ветрова,
да превучем, овамо, из маглених предела
наличје лета у ком смо копнели на трговима
ужареним од Његовог погледа, у страшној тишини.

Време је, мислио сам, да погледам иза међе
шта раде умрли, да ли су се смириле
отете, усрђене жене, оплачкани сиромаси,
попљувани етичари, јесу ли настављени обреди
у црквама пренетим на незнану страну,
растурене свадбе, слеђена крштења...

Тада су ми, стигав иза окна, упале у собу
младе мртве очи разнете кнутама, чарапе на лицу,
завоњала гума, дрво јаворово, блеснули шлемови:
још смо ту, шуштало је преко расутог папира,
не надај се — још смо ту.